Εισήγηση στην εκδήλωση για την παρουσίαση του συλλογικού τόμου αφιερωμένου στη μνήμη της Καίτης Παπαρρήγα-Κωσταβάρα

Ντ. Βαΐου, Γ. Πετράκη, Μ. Στρατηγάκη (επιμ.), (2021).

Έμφυλη Βία – Βία κατά των Γυναικών. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Εκδόσεις Αλεξάνδρεια και Εργαστήριο Σπουδών Φύλου Παντείου

Τρίτη, 23 Νοεμβρίου 2021, 6:00 μ.μ.

Αμφιθέατρο Αντώνης Τρίτσης, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων

Σίσσυ Βωβού

Μέλος του Σωματείου γυναικείων δικαιωμάτων ΤΟ ΜΩΒ

Στα 20 κεφάλαια του τόμου που αφιερώνεται στη μνήμη της Καίτης Παπαρρήγα-Κωσταβάρα, αναλύονται ή περιγράφονται πολλές πλευρές της βίας κατά των γυναικών, με έντονη την παρουσίαση και περιοδολόγηση των σχετικών νόμων που ψηφίστηκαν κατά τα τελευταία περίπου 40 χρόνια, στους περισσότερους εκ των οποίων είχε συμβάλει ως νομικός η Καίτη Κωσταβάρα.
Με την Καίτη είχαμε συνεργαστεί πολλά χρόνια, κυρίως με το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Αριστερών Φεμινιστριών, που ιδρύθηκε το 1993 και έκλεισε την παρουσία του δέκα χρόνια αργότερα. Ήταν μέλος του και η ίδια, όπως αναφέρεται και στο βιογραφικό, ενώ παράλληλα υπήρχε, έστω αποδυναμωμένη, η Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών που σε προηγούμενες περιόδους είχε παίξει το σημαντικό ρόλο της στην ανάπτυξη του φεμινιστικού κινήματος στην Ελλάδα. Σε μια από τις εκδόσεις του Φόρουμ, Εθνικισμός, ρατσισμός, Κοινωνικό φύλο, βιβλίο του 1995, περιλαμβάνεται επίσης άρθρο της Κωσταβάρα με τίτλο "Ρατσισμός και διεθνής κοινότητα".

Σήμερα θα επικεντρωθώ στο θέμα των πολλαπλών διακρίσεων κατά των γυναικών, το οποίο εμφανίζεται στην ενότητα Β, με τα κεφάλαια 10-14. Πριν από αυτό όμως, θα αναφερθώ στην σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, της κ. Πετρόγλου, για να πω ότι αυτό το θέμα δεν εντάσσεται στις πολλαπλές διακρίσεις. Όπως αναφέρεται, λοιπόν, η σεξουαλική παρενόχληση και η παρενόχληση λόγω φύλου στην εργασία, που αφορά κυρίως τις γυναίκες, και μάλιστα παραδόξως, παρατηρείται ακόμη και σε χώρες, που κατά τα λοιπά έχουν επιτύχει υψηλό βαθμό ισότητας, όπως η Σουηδία". Θα έλεγα, αυτή τη μορφή να την συμπεριλάβουμε στις πολλαπλές διακρίσεις, αφού έχουμε διάκριση στην ιεραρχία και στις ειδικότητες, διάκριση στους μισθούς, και ακολουθεί ή εντάσσεται σε όλο αυτό και η σεξουαλική παρενόχληση. Και μάλιστα όταν μιλάμε για την εργασία, χωρίς να συμπεριλαμβάνουμε την οικιακή και απλήρωτη εργασία, αναφερόμαστε σε ένα μεγάλο ποσοστό γυναικών που δουλεύουν για την αγορά, τόσο στην δηλωμένη όσο και στην αδήλωτη εργασία.

Στο θέμα των πολλαπλών διακρίσεων, βρίσκουμε Πολλαπλές διακρίσεις και βια κατά των γυναικών υπηρεσίες υποστήριξης και θεωρητικές προεκτάσεις, στο οποίο γράφουν οι κ. Μαρία Βαλσαμάκη, Κωνσταντίνος Πατέρας, Κωνσταντίνα Σκλάβου και Αναστάσιος Μαστρογιαννάκης, Το φαινόμενο της έμφυλης βίας σε γυναίκες πρόσφυγες στην Ελλάδα, της Μαρίας Κωνσταντίνας Χολέβα, Από τη βία του πολέμου στην έμφυλη βία. Βία κατά συρροή εναντίον Συρίων Γυναικών Προσφύγων Αναστασίας Χαλκιά, Ιωάννας Τσίγκανου Μάρθας Λεμπέση. Πατριαρχική Βία σε πρωτοβουλίες αλληλεγγύης της Ειρήνης Σωτηροπούλου, Από την έμφυλη βία στη γυναικοκτονία. Το παράδειγμα της Ελλάδας μέσα από το μοντέλο της Ιταλίας, της Αθανασίας Κοντοχρήστου.
Δυστυχώς σε όλα αυτά τα κεφάλαια των πολλαπλών διακρίσεων δεν αναφέρονται καθόλου οι φυλακισμένες γυναίκες ή οι κρατούμενες στα κέντρα κράτησης αλλοδαπών προς απέλαση, για τις οποίες το Μωβ έχει επιδείξει συστηματική δραστηριότητα και συμπαράσταση.

Να πω κατ' αρχήν ότι σε μια καπιταλιστική κοινωνία, η πρώτη δυσενής διάκριση, αν μπορώ να χρησιμοποιήσω τον όρο εδώ, είναι η ταξική διάκριση, κι αυτό το βλέπουμε να διαπερνά όλες τις διακρίσεις στις οποίες αναφέρονται τα σχετικά κεφάλαια του βιβλίου. Φυσικά η πατριαρχία και οι διακρίσεις κατά των γυναικών διαπερνούν όλες τις τάξεις, και μάλιστα σε ολόκληρη την ιστορία όπως έχει αποδείξει το φεμινιστικό κίνημα.

Οι διακρίσεις αυτές είναι εμπεδωμένες στην κοινωνία, στην ιστορία, τις θρησκείες, στον πολιτισμό κάθε είδους. Υπάρχουν όμως ιδιαίτερες κατηγορίες γυναικών που είναι άνεργες, μονογονείς, προσφύγισσες, γυναίκες ΑΜΕΑ, ρομά, γυναίκες σε πολεμικές συγκρούσεις, για τις οποίες γίνεται ιδιαίτερη αναφορά.

Είναι ενδιαφέρον έως και συγκινητικό αυτό που βγαίνει από το κεφάλαιο Πολλαπλές διακρίσεις και βία κατά των γυναικών. "Σε επίπεδο ατόμου, αναφέρει, η βία κατά των γυναικών προκαλεί φόβο, πόνο και άγχος, μειώνει τη δυνατότητα συνεισφοράς των γυναικών στην οικογένεια, στην κοινωνική και οικονομική ζωή"... "Υπάρχει, λοιπόν, ένα τεράστιο οικονομικό κα κοινωνικό κόστος, το οποίο δεν επιβαρύνει μόνο τον ιδιωτικό βίο, αλλά και ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο"...
Το κεφάλαιο μιλά "για την αξιολόγηση των δομών, το 2019, η οποία αφορούσε στο ενδιάμεσο διάστημα λειτουργίας τους..." Αναφέρεται στην εργασία των δομών και στις συνέργειες των διαφόρων υπηρεσιών. Ρίχνει ιδιαίτερο βάρος στα προβλήματα και τις δυσκολίες προσέγγισης των προσφυγισσών. ..."καθίστανται εμφανή τα αδύναμα σημεία του δικτύου. Αρχικά, διαπιστώνονται ελλείψεις στην επιμόρφωση των στελεχών γύρω από τη διαχείριση γυναικών από διαφορετικά κιοινωνικοπολιτισμικά υπόβαθρα, ενώ αναδεικνύονται ελλείψεις σε διερμηνείς ο ρόλος των οποίων διαφαίνεται κρίσιμος σε περιπτώσεις προσφυγισσών ή και μεταναστριών"... "Ήδη από τότε (αρχές της δεκαετίας του 2010) παρατηρούνται έντονες πληθυσμιακές μετακινήσεις και η Ελλάδα φαίνεται να αποτελεί χώρα-ενδιάμεσο σταθμό, στον οποίο καταφθάνουν άτομα από διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά υπόβαθρα. Γυναίκες στην κουλτούρα των οποίων εντάσσεται η βία, γυναίκες που δεν γνωρίζουν το νόημα της χειραφέτησης, γυναίκες των οποίων ο βασικός ρόλος είναι αυτός δίπλα στον σύζυγό τους και δευτερευόντως αλλά με εξίσου βαρύνουσα σημασία, ο ρόλος της μητρότητας, γυναίκες των οποίων τα εννοιολογικά και ερμηνευτικά σχήματα, δηλαδή τα σχήματα με τα οποία κατανοούν, αλλά και συγκροτούν τον κόσμο τους, μορφοποιούνται εντός ενός κοινωνικού πλαισίου στο οποίο η διάκριση βάσει φύλου θεωρείται θεσμικά και νομικά καθορισμένη.
Είναι ο γυναίκες αυτές που με τις εμπειρίες τους υποδεικνύουν όχι μόνο την κοινωνική κατασκευή του φύλου και την εννοιολογική διαφοροποίησή του από τον έναν εθνικό χώρο στον άλλον, αλλά επιπλέον, την ύπαρξη καθοριστικών για τις ζωές τους παραγόντων όπως η εθνικότητα, η θρησκεία, η γλώσσα, η κουλτούρα, το κοινωνικό πλαίσιο από το οποίο προέρχονται εν γένει."... (σελ. 153-167)
Και παρακάτω: "Οι γυναίκες από όλα τα κοινωνικά υπόβαθρα μας καλούν να διεισδύσουμε στον κόσμο τους και να παρατηρήσουμε τις συνεχόμενες μετατοπίσεις και τις έντονες μεταβολές που βώνουν απέναντι σε ένα ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο που προβάλλει και προτάσσει την επισφάλεια, την ανησυχία και το φόβο. Πρόκειται για μια κοινωνία στην οποία μεταβαίνουν, η οποία πολλαπλώς έχει χαρακτηριστεί ως κοινωνία της διακινδύνευσης, της ρευστότητας και του φόβου." (σελ. 164)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζεται εδώ για τις προσφύγισσες, όταν αναφέρονται βαθύτερες προσεγγίσεις, όπως ..."τα εργαλεία της σύγχρονης ψυχολογίας φαίνεται να μην αντεπεξέρχονται στις ανάγκες των προσφύγων που καταφθάνουν στην Ελλάδα, τόσο γιατί το βίωμα της προσφυγιάς επιχειρείται να μελετηθεί μέσω στενά οριοθετημένων ποσοτικών προσεγγίσεων, όσο, κυρίως, γιατί η γλώσσα, οι έννοιες, ο τρόπος ζωής, τα ήθη και τα έθιμα των προσφύγων, πόσο μάλλον των γυναικών, τοποθετούνται σε διαφορετικά 'εθνικά όρια'"...

Για την αύξηση της βίας κατά των γυναικών στις συνθήκες της πανδημίας, η κ. Μηλιώνη, στην προηγούμενη ενότητα, αναφέρει στο δικό της κείμενο, μέσα από τα λόγια της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ... "Η ΕΕΔΑ, θορυβημένη από την αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας κατά την περίοδο του εγκλεισμού, επαναλαμβάνει την ανάγκη συστηματικής παροχής υπηρεσιών πρόληψης και ψυχολογικής, κοινωνικής, νομικής στήριξης και φιλοξενίας σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών και των προσφύγων, των γυναικών με αναπηρία και των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, που βρίσκονται σε απειλή". (σελ. 101)

Γενικά το θέμα των προσφυγισσών βρίσκει μεγάλο ενδιαφέρον στο βιβλίο, σε διάφορα κεφάλαια, και αυτό είναι αισιόδοξο αφού οι γυναίκες αυτές είναι στη χειρότερη κατάσταση, και δεν είναι και λίγες, μάλιστα μετά τις εξελίξεις στο Αφγανιστάν αναμένουμε να δραπετεύσουν πολύ περισσότερες από την κοινωνική και την ατομική βία που απλώνεται στη χώρα στο καινούριο πλαίσιο.

Ξεφεύγονας από το βασικό μου θέμα, θα επιστρέψω στην πρώτη ενότητα και θα αναφερθώ σύντομα στο θέμα της "βιομηχανίας του σεξ", της πορνείας, ή της λεγόμενης σεξεργασίας. Η Γεωργία Τσαγκλάγκανου το διαπραγματεύεται συστηματικά, ενώ αναφέρει το ρόλο της Κωσταβάρα στην αποτροπή της θεσμοποίησης αυτής της μορφής της βίας κατά των γυναικών. Λέει ...με την κυρία Καίτη, όπως την αποκαλεί, ...Συμφωνούσαμε στον ορισμό της βίας κατά των γυναικών, σύμφωνα με τα πρότυπα του ΟΗΕ που περιλαμβάνει πορνεία και πορνογραφία, με ατελείωτες συζητήσεις περί χρήσης του όρου "καταναγκαστική" ή όχι. Και στο τέλος της σημαντικής ανάλυσής της αναφέρει "Η νομική θεωρία πλέον αρχίζει να αποδέχεται ότι τυπικά και ουσιαστικά η αγορά σεξουαλικών υπηρεσιών είναι σεξουαλική εκμετάλλευση, διότι δεν υπάρχει συναίνεση για σεξ. Η συναίνεση είναι για το οικονομικό αντάλλαγμα. Η συναίνεση δηλαδή δεν δίνεται ελεύθερα, δίνεται έναντι οικονομικού ατιτίμου, με άλλα λόγια, αγοράζεται."

Δυστυχώς ο χρόνος της ομιλίας με οδήγησε να παραλείψω κάποιες άλλες αναφορές σε συγγραφείς, πολύ σημαντικές, ζητώ την κατανόηση του κοινού και των ιδίων, ευελπιστώ μια άλλη φορά.

Καταλήγοντας να πω ότι το βιβλίο διαπραγματεύεται το θέμα της έμφυλης βίας-βίας κατά των γυναικών πολυεπίπεδα, τα κεφάλαια αντιμετωπίζουν τα σύγχρονα προβλήματα και κάποια παρουσιάζουν σύγχρονες έρευνες και στοιχεία, σε πολλές περιπτώσεις, ιδιαίτερα στις αναλύσεις των νόμων, υπάρχει συστηματική τεκμηρίωση, και εύχομαι συνεπώς να είναι καλοτάξιδο και ει δυνατόν να περιληφθεί ως υλικό στις γυναικείες σπουδές των πανεπιστημίων. Πάντως οι γυναικείες και φεμινιστικές οργανώσεις σίγουρα θα βρουν καλές πηγές πληροφόρησης στις σελίδες του.